

การส่งเสริมผู้ประกอบการสตรี

การส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME สตรี เป็นประเด็นสำคัญที่นานาประเทศให้ความสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันให้ผู้ประกอบการสตรีมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพทางธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างความเสมอภาคทางเพศในสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องมีการศึกษาสถานการณ์ของผู้ประกอบการสตรี และแนวทางการส่งเสริมผู้ประกอบการสตรี เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME สตรีสำหรับประเทศไทย ซึ่งงานศึกษาในครั้งนี้ประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลและบทความวิจัยด้านการส่งเสริมผู้ประกอบการสตรี การสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ MSME สตรีแบบเร่งด่วน การประชุมระดมความคิดเห็นจากภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการ MSME และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ได้ดำเนินการหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อการกำหนดนิยามของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสตรีของไทยตามประเภทกิจการดังนี้

ประเภทกิจการ	คำจำกัดความ
กิจการเจ้าของคนเดียว (บุคคลธรรมดา จดทะเบียนพาณิชย์)	ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็น เจ้าของธุรกิจ
ห้างหุ้นส่วนสามัญ	ผู้หญิงสัญชาติไทยมี สัดส่วนการลงทุน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 51
ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล / ห้างหุ้นส่วนจำกัด	(ก) ผู้หญิงสัญชาติไทยมี สัดส่วนการลงทุน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 หรือ (ข) ผู้หญิงสัญชาติไทยมี สัดส่วนการลงทุน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และมี ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการที่มีอำนาจลงนาม
บริษัทจำกัด	(ก) ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 หรือ (ข) ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และมี ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นกรรมการผู้มีอำนาจลงนาม
วิสาหกิจชุมชน / OTOP	(ก) สมาชิกไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 เป็นผู้หญิงสัญชาติไทย และ (ข) ผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นประธาน หรือ มีผู้หญิงสัญชาติไทยเป็นผู้มีอำนาจทำการแทนอย่างน้อยกึ่งหนึ่ง

การศึกษาและสำรวจขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ในรายงาน Strengthening Women's Entrepreneurship in ASEAN ปี พ.ศ. 2560 ได้ศึกษาอัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานของเพศหญิงและเพศชายในกลุ่มประเทศอาเซียนในช่วงอายุ 15-64 ปี พบว่า ในกลุ่มประเทศอาเซียนมีอัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานของเพศชายนั้นสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งมี 5 ประเทศมีอัตราการมีส่วนร่วมของเพศหญิงมากกว่าร้อยละ 70.0 ได้แก่ กัมพูชา สปป. ลาว เมียนมา เวียดนาม และไทย โดยในช่วงปี พ.ศ. 2553-2558 อัตราการมีส่วนร่วมของเพศหญิงในภาคการเกษตรมีจำนวนลดลง เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของ

ภาคอุตสาหกรรมทำให้แรงงานเพศชายเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ผู้หญิงจึงสามารถลดบทบาทตนเองในภาคการเกษตร และใช้เวลากับการดูแลครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหากสามารถทำให้กำลังแรงงานเพศหญิงกลับมามีส่วนร่วมในภาคธุรกิจแล้วจะมีส่วนช่วยทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาข้อมูลและบทความวิจัยด้านการส่งเสริมผู้ประกอบการสตรี พบว่าข้อจำกัดในการทำธุรกิจของผู้ประกอบการสตรีประกอบไปด้วย

1) ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับธุรกิจ เนื่องจากผู้ประกอบการสตรี MSME มีหลักประกันทางการเงินที่จำกัด และไม่มีประวัติสินเชื่อ ทำให้ยากต่อการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน และนำไปสู่การพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบ หรือหากได้รับการพิจารณาสินเชื่อจากสถาบันการเงินก็จะได้รับอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่า เนื่องจากสถาบันการเงินมองว่าผู้ประกอบการสตรีมีความเสี่ยงสูงกว่าผู้ประกอบการเพศชาย

2) ทัศนคติและการเลือกปฏิบัติทางเพศของสังคม เป็นสิ่งที่พบเจอได้ทั่วไปในหลายสังคม ผู้ประกอบการสตรีต้องพบเจอกับอคติ และการเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม ทำให้มีอำนาจในการต่อรองที่จำกัด และเสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ

3) การจัดสมดุลระหว่างธุรกิจและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ผู้ประกอบการสตรีโดยทั่วไปมักเผชิญกับความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างความรับผิดชอบต่อธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อครอบครัว เนื่องจากทัศนคติในสังคมส่วนใหญ่มองว่าความรับผิดชอบต่อครอบครัวเป็นหน้าที่หลักสำหรับผู้หญิง

4) การขาดผู้ชี้แนะ และต้นแบบความสำเร็จสำหรับผู้ประกอบการสตรี การขาดพี่เลี้ยง หรือแบบอย่างทางธุรกิจ ที่จะเป็นแรงบันดาลใจในการทำธุรกิจ การขาดตัวอย่างความสำเร็จ และพี่เลี้ยงที่จะคอยให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการสตรี

5) ข้อจำกัดในการเข้าถึงเครือข่ายธุรกิจของผู้ประกอบการสตรี สำหรับผู้ประกอบการสตรีอาจเข้าถึงเครือข่ายธุรกิจได้อย่างจำกัด เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่า และขาดการสร้างเครือข่ายสำหรับผู้ประกอบการสตรีโดยเฉพาะ ทำให้ยากต่อการเข้าถึงทรัพยากรทางธุรกิจที่สำคัญ เช่น ซัพพลายเออร์ นักลงทุน หรือบุคลากรที่มีความสามารถ

6) ประสบการณ์และทักษะทางธุรกิจมีไม่เพียงพอ ต่อการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ไม่ได้มีความคาดหวังให้สตรีเป็นผู้ประกอบการและทำงานดูแลครอบครัว ทำให้ผู้ประกอบการสตรีขาดการปลูกฝัง และเข้าถึงประสบการณ์ความรู้ในการทำธุรกิจ จึงมีข้อจำกัดในการผลักดันให้ธุรกิจมีการเติบโต

ดังนั้น การส่งเสริมผู้ประกอบการสตรีให้ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ จะต้องมุ่งเน้นไปที่การลดข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการสตรีข้างต้น โดยต่างประเทศได้มีการดำเนินการส่งเสริมผู้ประกอบการสตรีโดยเฉพาะ อาทิ

แคนาดา (Women Entrepreneurship Strategy): มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการสตรี และการมีส่วนร่วมกับเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้น ผ่านการให้เงินทุนสนับสนุนการบ่มเพาะและยกระดับผู้ประกอบการสตรี มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผู้ประกอบการสตรีโดยเฉพาะ

ออสเตรเลีย (Office for Women's Business): ให้บริการอบรม และเป็นพี่เลี้ยงทางธุรกิจให้แก่ผู้ประกอบการสตรี เปิดโอกาสให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการสตรีด้วยกัน รวมไปถึงการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีฐานข้อมูลซึ่งรวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการเริ่มต้นธุรกิจให้แก่ผู้ประกอบการอีกด้วย

สหรัฐอเมริกา (National Association of Women Business Owners): เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่มีเป้าหมายในการสนับสนุนผู้ประกอบการสตรี ในด้านการศึกษา การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ รวมไปถึงการให้เงินทุนสนับสนุน และโปรแกรมพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาธุรกิจ

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ MSME สตรีแบบเร่งด่วน (Quick Survey/Poll) จำนวน 500 คน พบว่า ผู้ประกอบการสตรีส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-50 ปี และมีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยเริ่มต้นธุรกิจของตนเองเนื่องจากต้องการเป็นเจ้าของธุรกิจ ร้อยละ 35.2 รองลงมาคือต้องการสานต่อธุรกิจของครอบครัว ร้อยละ 28.6 และเป็นแหล่งรายได้หลัก ร้อยละ 28.2 ตามลำดับ

การสำรวจทัศนคติของผู้ประกอบการ MSME สตรีในประเด็นด้านความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในการประกอบธุรกิจ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในทุกขนาด เขตพื้นที่ และประเภทธุรกิจมองว่าประเทศไทยมีความเท่าเทียมทางเพศ ขณะที่ผู้ประกอบการสตรีบางส่วนเห็นว่าไม่มีความเท่าเทียมกันทางเพศมากที่สุด คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการเข้าถึงองค์ความรู้ในการประกอบธุรกิจ

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการสตรีระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จทางธุรกิจของผู้ประกอบการสตรีมากที่สุด คือ ความรู้ความเข้าใจต่อการทำธุรกิจ และมีปัจจัยสำคัญรองลงมาคือ การมีเงินทุนในการประกอบธุรกิจ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และระบุว่าผู้ประกอบการสตรีจะได้รับการยอมรับความสามารถเพิ่มขึ้น เมื่อผู้ประกอบการสตรีสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในการประกอบธุรกิจ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และปัจจัยที่ส่งผลรองลงมาคือ การเข้าถึงทางการศึกษาของผู้ประกอบการสตรี และการส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ โดยผู้ประกอบการสตรีมองว่าในประเทศไทยมีความสะดวกในการเข้าถึงปัจจัยเหล่านี้ และผู้ประกอบการสตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงในประเด็นด้านความคิด การตัดสินใจ และทักษะทางธุรกิจ และจากการประชุมระดมความคิดเห็นและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เข้าร่วมได้กล่าวถึงอุปสรรคในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการสตรี ได้แก่

- 1) การเข้าถึงแหล่งเงินทุน
- 2) การขาดเครือข่ายธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการสตรี
- 3) การเข้าถึงองค์ความรู้ทางธุรกิจ
- 4) ผู้ประกอบการสตรีมีภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัว
- 5) ขาดตัวอย่างความสำเร็จของผู้ประกอบการสตรีที่จะเป็นแรงบันดาลใจ
- 6) ผู้ประกอบการสตรีมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเนื่องจากการเลือกปฏิบัติทางเพศ

ทั้งนี้ เห็นได้ว่าข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการสตรีไทยมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาบทความวิจัยในต่างประเทศ

ด้วยสถานการณ์ ข้อจำกัด และอุปสรรคในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการสตรีข้างต้น สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการสตรีในประเทศไทยในภาพรวม ได้ดังนี้

1) การส่งเสริมสวัสดิการในการลาหยุด หรือสถานที่เลี้ยงดูบุตร เพื่อลดภาระการเลี้ยงดู และเพิ่มเวลา และโอกาสให้ผู้ประกอบการสตรีสามารถพัฒนาความรู้และกำหนดแนวทางการดำเนินธุรกิจได้มากยิ่งขึ้น

2) การสำรวจความต้องการของผู้ประกอบการสตรีจากร่างนิยาม เพื่อให้ได้เห็นถึงภาพรวมและความต้องการของผู้ประกอบการสตรี ตามขนาดธุรกิจ ประเภทธุรกิจ และพื้นที่

3) การส่งเสริมการเข้าถึงองค์ความรู้ทางธุรกิจ การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาธุรกิจ จากการรวมกลุ่มผู้ประกอบการสตรีและการแลกเปลี่ยนความสำเร็จของผู้ประกอบการสตรี

4) ความต่อเนื่องของการสนับสนุนจากรัฐทั้งในด้านนโยบาย และงบประมาณ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผู้ประกอบการสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ

โดย ส่วนพัฒนาเครื่องมือและประมาณการเศรษฐกิจ
ฝ่ายวิเคราะห์สถานการณ์และเตือนภัยทางเศรษฐกิจ (ผวต.)
สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)